

Неганов Віктор Вадимович, аспірант
Національної академії внутрішніх справ

**ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
(СПЕЦІАЛЬНОЇ) КОНФІСКАЦІЇ ДО ДЕРЖАВНОГО
БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ КОШТІВ (ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ
МАЙНА) ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНОГО
ТА ПОВ'ЯЗАНОГО З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯ**

Формування дієвих механізмів пошуку та повернення активів, одержаних злочинним шляхом, забезпечення механізму стягнення необґрунтовано набутих активів на користь держави нині є нагальною необхідністю в Україні. Однією з головних причин цього залишається відсутність законодавчого забезпечення процедури спеціальної конфіскації до закінчення кримінального провадження в КПК України та непередбачення процесуальних норм щодо можливості розгляду в цивільному процесі клопотань прокурора щодо законності володіння активів фізичними або юридичними особами з подальшою конфіскацією за рішенням суду в дохід держави (цивільна конфіскація).

Відповідні завдання з імплементації заходів конфіскації майна, яке було предметом злочинної діяльності або набуто внаслідок такої діяльності, передбачено затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 265 Державною програмою щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки.

Серед заходів Антикорупційної стратегії [1] передбачено розроблення законодавства щодо пошуку, арешту, конфіскації та повернення в Україну коштів та іншого майна, які були незаконно виведені за межі держави, ухвалення та реалізація законів з питань управління корпоративними правами й іншим майном, на яке накладено арешт, з метою збереження його вартості, створення спеціалізованого підрозділу (органу), уповноваженого на розшук майна, яке може бути конфісковано, а також забезпечення гарантій для ефективного управління такими активами, зокрема із застосуванням механізмів громадського контролю (наприклад, через утворення спеціального фонду).

Зокрема, Міністерству юстиції було доручено забезпечити внесення змін до законодавства для вдосконалення режиму спеціальної конфіскації, зокрема імплементації Директиви ЄС від 3 квітня 2014 року 2014/42/EU про арешт та конфіскацію предметів злочинної діяльності та доходів від неї в ЄС, усунення суперечностей у Кримінальному кодексі України щодо застосування спеціальної конфіскації, повернення в Україну активів, які є предметом злочинної діяльності або набуті внаслідок такої діяльності [2].

Так, у главі 4 цієї Директиви визначено, що конфіскація може бути застосована у випадках, коли ініційована процедура кримінального переслідування за злочини, які призвели до економічного ефекту, або в разі, якщо результатом такого переслідування може стати обвинувачення конкретної особи. Таким чином, Директива дозволяє використання процедури конфіскації предметів злочинної діяльності та доходів від неї до моменту закінчення кримінального провадження. У главах 5 і 6 передбачено процедуру розширеної конфіскації та конфіскації активів від злочинної діяльності в третіх осіб, зокрема у випадках, коли такі активи були отримані без сплати ринкової вартості, а набувач (третя особа) не може пояснити обставини отримання таких активів.

Відсутність зазначених вище механізмів у національному законодавстві України не сприяє ефективній протидії корупційним та економічним правопорушенням у випадках, коли особа, яку підозрюють у вчиненні злочину, переховується від правосуддя і/або активи, які є предметом злочинної діяльності чи набуті внаслідок такої діяльності, було передано третім особам, які перебувають за межами України.

За статистичними даними, за сім місяців 2016 року на користь держави надійшло 78 тис. грн конфіскованих коштів і коштів, отриманих від реалізації майна корупціонерів. Про це свідчать дані Звіту про виконання держбюджету за січень–липень 2016 року. Саном на 1 серпня за кодом класифікації 50080100 «Конфісковані кошти та кошти, отримані від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення» до спецфонду держбюджету було зараховано 78 382,69 грн. Згідно з планом, 2016 року має надійти 7,75 млрд грн коштів,

конфіскованих у корупціонерів. За даними Генеральної прокуратури України [3], за січень–листопад 2015 року конфіскацію і спецконфіскацію було застосовано до 77 осіб, що вчинили корупційне правопорушення та рішення щодо яких набули сили. Станом на кінець року було виконано 20 вироків з 77-ми, до бюджету було перераховано 255 тис. грн. За 2015 рік за кодом 50080100 надійшло 100 тис. грн, а в Плані було передбачено 1,5 млрд грн.

На виконання вироку Краматорського міського суду Донецької області від 28 березня 2017 року у справі № 234/4135/17 (справа щодо незаконної діяльності групи компаній, пов'язаних із родиною колишнього Президента України В. Ф. Януковича) до Державного бюджету України було зараховано за кодом класифікації 50080100 загалом 29 667 084 657,27 грн. За даними Звіту про виконання держбюджету за січень–липень 2017 року, на користь держави надійшло 29 667 251 929,75 грн конфіскованих коштів і коштів, отриманих від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення.

Відповідно до розпорядження Президента України від 26 березня 2015 року № 296/2015-рп, на забезпечення виконання Антикорупційної стратегії було створено міжвідомчу робочу групу з координації повернення в Україну коштів, одержаних злочинним шляхом колишніми високопосадовцями України. За результатами проведеного Кабінетом Міністрів України аналізу був прийнятий Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів». Необхідність створення агентства з повернення активів було одним із основних критеріїв виконання Україною Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС.

Вирішення питання щодо створення державного органу з питань виявлення, розшуку та управління такими активами не призвело до повернення самих активів через брак єдиної політичної позиції коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України щодо прийняття узгодженого проекту, який забезпечує стягнення в дохід держави активів і доходів від них, одержаних злочинним шляхом, до закінчення кримінального провадження.

У проекті Закону України від 14 червня 2016 року № 4811 пропонували додати до КПК України главу 24² «Особливості стягнення в дохід держави необґрунтованих активів та активів, власник яких не встановлений, до закінчення кримінального провадження». Положеннями зазначеної глави визначено процедуру конфіскації активів до закінчення кримінального провадження, коли прокурор за погодженням із Генеральним прокурором України з відповідним клопотанням звертається до суду, надаючи суду достатні докази щодо обставин належності таких активів певним особам, визнання активів необґрунтованими або в разі, коли неможливо встановити власника активів. Проте 16 червня 2016 року проект Закону № 4811 навіть не було включено до порядку денного засідання Верховної Ради України, оскільки він не набрав 226 схвальних голосів.

Кабінет Міністрів України 20 вересня 2016 року подав до Верховної Ради України проект Закону № 5142 про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення стягнення в дохід держави необґрунтованих активів, який передбачав застосування процедури «цивільної конфіскації». До Цивільного процесуального кодексу України запропоновано додати главу 10 «Особливості позовного провадження у справах про стягнення необґрунтованих активів у дохід держави до закінчення кримінального провадження», яка передбачає стягнення необґрунтованих активів у дохід держави до закінчення кримінального провадження за рішенням суду за результатами розгляду позовної заяви Генерального прокурора України (виконувача обов'язків Генерального прокурора України), заступника Генерального прокурора України – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. 22 грудня 2016 року Кабінет Міністрів України вніс аналогічний проект Закону № 5577, який також не було включено до порядку денного сесії Верховної Ради України і який досі не розглянуто.

Таким чином, законодавче забезпечення процедури конфіскації коштів і майна, яке було предметом злочинної (пов'язаної з корупцією) діяльності або набуто внаслідок такої діяльності, до закінчення кримінального провадження за рішенням суду, з дотриманням положень Директиви ЄС від 3 квітня 2014 року 2014/42/EU, має сприяти системному збільшенню кількості як справ, так й обсягу коштів, стягнутих у дохід

Державного бюджету України за судовими рішеннями за вчинення корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень.

Список використаних джерел

1. Державна програма щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/>. – Назва з екрана.

2. Директива ЄС від 3 квіт. 2014 р. № 2014/42/EU [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/>. – Назва з екрана.

3. Довідка Генеральної прокуратури України щодо стану виконання судових рішень у справах про корупційні злочини щодо надходження коштів до Державного бюджету України, у тому числі в результаті спеціальної конфіскації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/>. – Назва з екрана.

Несевра Дар'я Тарасівна, здобувач ступеня вищої освіти магістр Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук *Злагода О. В.*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Корупційні вияви в Україні – одне з найнебезпечніших економічних і соціально-політичних явищ, яке призводить до руйнування системи управління, позбавляє громадян права участі у прийнятті державних рішень, стримує економічний розвиток країни. Корупція завдає значної моральної та політичної шкоди суспільству, руйнує засади розбудови вільної демократичної правової держави та громадянського суспільства [1, с. 145].

На шляху до євроінтеграції Україна має досягти позитивних результатів у протидії корупції та забезпечити нормальні умови життєдіяльності громадян і функціонування середовища бізнесу [2, с. 35].